

Länssstyrelsen
Skåne

Foto: Johan Hammar

2018 var en väckarklocka. Den extremt nederbördsfattiga och varma sommaren inleddes redan i början av maj, och i juli var situationen kritisk. Vattendrag och grävda brunnar sinade. Det blev uppenbart att det som hade kunna lindra situationen – bevattningsdammar, våtmarker, eller djupborrade brunnar – saknades.

VÅTMARKER OCH BEVATTNING

Länssstyrelsen Skåne vill att länets landsbygdsföretag ska vara livskraftiga. Du som är beroende av bevattning av

grödor eller dricksvatten till dina djur behöver långsiktigt säkra dina rättigheter och möjligheter till vattenuttag. Ett exempel är att anlägga bevattningsdammar. Om de utformas som våtmarker kan de ge stor miljönytta för landskapet. Här berättar vi det viktigaste du behöver veta för att trygga din vattenförsörjning.

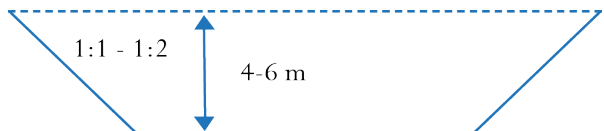
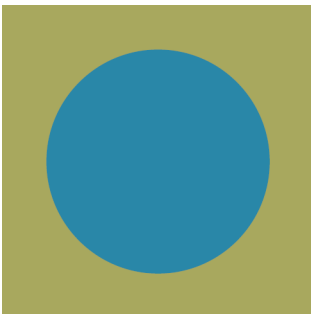

EN BEVATTNINGSDAMM OCH/ELLER VÅTMARK

Exempel på klassisk bevattningsdamm.

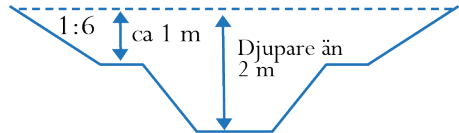
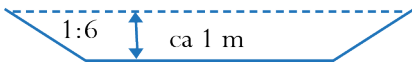
En bevattningsdamm (kallas ibland bevattningsmagasin) är djup, har branta slänter och är vanligen utformad som en fyrkant eller cirkel, eventuellt täckt med duk i botten. En bevattningsdamm är ett bra sätt att ta till vara på överskottsvatten i naturen om den fylls på med dräneringsvatten från diken eller rörledningar, och när det är höglöden, från vattendrag.

Exempel på våtmark

En våtmark är normalt grund med flacka slänter och oregelbunden form, och kläs aldrig med duk. En våtmark som används för bevattning behöver göras stor för att rymma tillräckligt med vatten, och ändå vara grund. Ett alternativ är att förse våtmarken med en djuphåla som magasinerar mer vatten.

Exempel på våtmark som används för bevattning

Våtmarker har väldigt många positiva värden för vattenmiljön. Exempelvis blir de boplats för unika växter, fåglar och insekter som behöver våta miljöer. Våtmarker håller också kvar vatten i landskapet och minskar mängden näringsämnen som rinner från jordbruket till havet.

Tillstånd för damm/våtmark

Grundidén med en bevattningsdamm är att den fylls på under höst och vinter när det finns överskott av vatten i landskapet. Du kan däremot inte utgå från att dammen kan fyllas på ytterligare under odlings säsongen. *Om du anlägger en våtmark som fylls vid högflöden – och inte riskerar dränera vattendraget vid lågflöden – då räcker en anmälan till Länsstyrelsen.* Våtmarken kan ändå användas för bevattning.

Om du däremot behöver fylla på dammen under odlings säsongen, eller vill göra stora vattenuttag, då krävs tillstånd. Mer om utformning av dammar och våtmarker längre ned.

ANMÄLAN OCH TILLSTÅND

Olika prövningsnivåer

Olika typer av vattenverksamhet kräver olika typer av prövning och gränsen för vilken prövning som behövs är inte alltid tydlig. Prövningsnivån beror främst på de lokala förutsättningarna, exempelvis vilken konkurrens det finns om vattnet i din omgivning. Oavsett vilken prövningsnivå som blir aktuell för din verksamhet behöver du skaffa dig kunskap om uttagens påverkan och ha en bra egenkontroll.

Anmälan

För vissa vattenverksamheter – exempelvis våtmarker mindre än 5 hektar – räcker det att anmäla verksamheten till Länsstyrelsen innan den påbörjas. Ofta är anmälan en ganska enkel procedur, men om det visar sig att verksamheten eller uttaget har stor påverkan kan det ibland sluta med att Länsstyrelsen förelägger dig att söka tillstånd.

En anmälan ger ingen rättslig trygghet. Om det uppstår klagomål kan Länsstyrelsen göra tillsyn och kräva att du stoppar uttaget. Om du är beroende av bevattning och inte kan eller vill anlägga en damm som fylls på vid högflöden, är det alltså ingen långsiktig lösning att bara anmäla ditt vattenuttag. I alla fall inte här i Skåne där det oftast är ont om vatten i vattendragen när behovet av bevattning är som störst.

Tillstånd

Tillstånd kallades tidigare för vattendom. Ett tillstånd är det enda som säkrar din vattentillgång för framtida bevattning på dina marker. Det ger dig laglig rätt att använda vattnet enligt den beslutade tillståndsdomen. Det är Mark- och miljödomstolen som ger tillstånd för vattenuttag, bevattningsmagasin och våtmarker. Ett tillstånd kostar ganska mycket, men flera odlare kan gå samman och söka tillstånd samtidigt, och dela på kostnaderna.

För ytvattenuttag behövs alltid tillstånd om uttag behöver göras vid andra gränser än våra riktlinjer, se nedan. *När det gäller grundvattenuttag behövs alltid tillstånd såvida uttaget inte är uppenbart oskadligt*, se nedan.

En av Länsstyrelsens uppgifter är att vägleda dig inför din tillståndsprövning. Ta därför kontakt med vattenenheten för samråd i god tid innan du lämnar in din tillståndsansökan till domstolen.

Undantagsparagrafen

I vattenlagstiftningen finns en undantagsparagraf ("11:12"). Under vissa förutsättningar behövs det varken tillstånd eller anmälan för en vattenverksamhet. *Du kan använda detta undantag om du är helt säker på att det är uppenbart att ingen eller inget kan skadas av din vattenverksamhet.* För små och kortvariga vattenverksamheter är detta en bra och viktig bestämmelse. Tillfälliga grundvattenuttag görs ofta med stöd av undantagsparagrafen, när det inte finns enskilda brunnar i närheten som kan påverkas. Men om du använder dig av bestämmelsen felaktigt kan du bli både åtalsanmäld och förelagd om återställning. Det är därför viktigt att du har kunskap om de lokala förutsättningarna.

Dricksvattenuttag till dig själv, din familj och dina djur räknas som husbehov och behöver inte tillstånd eller anmälan. Men uttaget får inte orsaka skada hos någon annan. Även i detta fall måste du skaffa dig kunskap och hålla dig fortlöpande informerad om vilka effekter ditt vattenuttag får och vid behov minska risken för skada.

Riktlinjer för bevattningsuttag för de som inte har tillstånd

När får man ta vatten från vattendrag om man inte har tillstånd? Länsstyrelserna i Skåne och Blekinge har beslutat om riktlinjer för bevattningsuttag, som även gäller påfyllnad av våtmarker och bevattningsdammar. *Regeln är att flödet måste vara högre än 30 procent av årsmedelflödet.* 30-procentgränsen bygger på en generell bedömning av risk för skador på fisk, musslor, groddjur och andra levande organismer i vattnet. Under sommaren 2018 var flödet i de flesta vattendragen i Skåne mellan en och fem procent av årsmedelflödet.

I reglerade vattendrag är det inte tillåtet att ta vatten även om flödet ligger över 30 procent. Ett uttag som inte har tillstånd får alltså inte inskränka på de rättigheter och skyldigheter som tillståndsgivna uttag har skaffat sig.

SÄRSKILT OM BEVATTNINGSDAMMAR

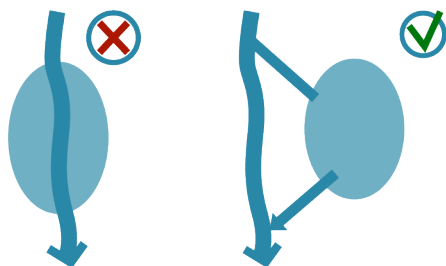
Ur miljösynpunkt är det bäst om bevattningsdammarna fylls på med dräneringsvatten från diken eller rörledningar. Då kommer näringsämnen tillbaka till åkermarken istället för att hamna i åar, sjöar och hav. Det är inte säkert att det vattnet räcker och du kommer då behöva fylla på med annat vatten, till exempel från vattendrag under högflöden.

Platser som är lämpliga, respektive mindre lämpliga

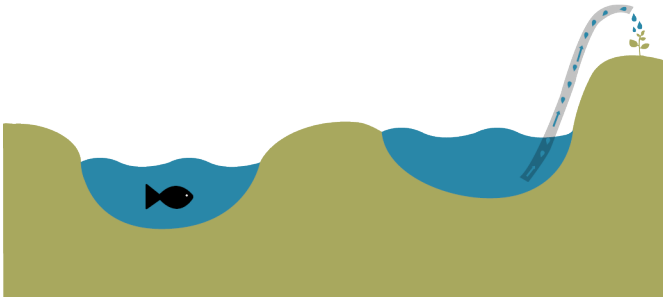
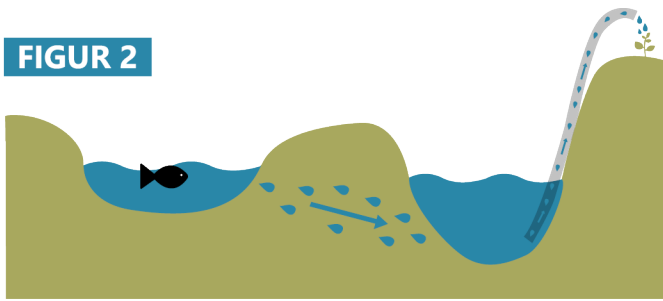
Bevattningsdammar och våtmarker bör inte placeras i vattendragens fåra, där de hindrar vattenvandrande organismer och dämmer bort miljöer där det naturligt finns fall. *Se figur 1.*

Djupa bevattningsdammar bör placeras längre bort från vattendraget. Det beror på att marken mellan dammen och vattendraget släpper igenom vatten. En bevattningsdamm som är djupare än botten i vattendraget kan då dränera vattendraget på vatten när uttag för bevattning görs. *Se figur 2.*

FIGUR 1

FIGUR 2

Våtmarker eller dammar bör inte skapas genom att vallar läggs mot vattendrag. En sådan anläggning gör nämligen att vattendraget inte kan svämma över naturligt. Då är det bättre om våtmarken eller dammen placeras längre ifrån vattendraget. *Se figur 3.*

FIGUR 3

Från dräneringsledningarna som det går vatten i även sommartid kan inte allt vatten tas in till en bevattningsdam. Det beror på att det där lågflödet med kallt vatten i dräneringsledningarna är viktigt för vattendragen under torrperioder. Det vattnet bör alltså ledas förbi bevattningsdammen. Alternativt behöver utloppet konstrueras så att ett utflöde från dammen alltid sker, vilket sällan är något som önskas när vattnet ska användas för bevattning.

Intresserad av att anlägga en bevattningsdamm?

Om du anlägger en damm eller våtmark som fylls vid hög löden – och inte riskerar att dränera vattendraget vid låg löden – räcker en anmälan till Länsstyrelsen.

Har du frågor om bevattningsdammar eller våtmarker?

Ta kontakt med Fiske- och restaureringsenheten:
www.lansstyrelsen.se/skane/anlaggavatmark

Har du frågor om bevattning?

Ta kontakt med Vattenenheten: www.lansstyrelsen.se/skane/bevattning

Länsstyrelsen
Skåne